

خلافت اسلامی پس از رسول خدا

نگاهی همراه با وداع «جا خالی درست و غلط»

انس ابن مالک رضی الله عنه می گوید:

روز چهارم بیماری پیامبر صلی الله علیه و آله، نماز جماعت صبح به امامت ابوبکر صدیق رضی الله عنه برپا گردید؛ رسول خدا صلی الله علیه و آله پرده آن در را، که از منزلشان به مسجد باز می شد، کنار زد؛ به صفوف نمازگزاران نگاه کرد و با تبسمی شیرین پرده را انداخت. سپس، به مسجد آمد و به ابوبکر صدیق اقتدا کرد. این آخرین باری بود که مسلمانان، رسول الله را در مسجد دیدند و رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز صف نمازگزاران را دید؛ گویی با نگاه پر مهرش با مسلمانان خدا حافظی می کرد. پس از این دیدار، آن بزرگوار در آخرین لحظات عمرش از شدت تب چهره مبارکش را با آب خیس می کرد و می فرمود: «لا اله الا الله، به راستی مرگ را سختی هایی است». سرانجام، روح مبارک پیامبر مهربانی ها از بدنشان خارج شد و ایشان در چاشتگاه روز دوشنبه ۱۲ ربیع الاول سال یازدهم هجری وفات یافت. وقتی خبر وفات پیامبر رحمت منتشر شد، در همان ساعات اولیه مردم در مورد انتخاب جانشین او شروع به رایزنی و مشاوره کردند. بی شک اولویت دادن به انتخاب جانشین برای رهبری جامعه

۱- اولویت دادن به انتخاب جانشینی پیامبر از منظر انزاهیت است

۲- اهمیت رأی جمعی صحابه بنو سید؟

مسلمین قبل از خاک سپاری پیامبر مهر و عدالت، گامی بزرگ و مهم و اقدامی پیشرفته بود که اهمیت حکومت اسلامی و وجود حاکم برای اداره امور مردم را در قالب رأی جمعی صحابه نشان می‌داد و بر این نکته تأکید داشت که جامعه نباید لحظه‌ای از حاکم و حکومت خالی باشد؛ چون بنا به فرموده خداوند در قرآن کریم، اطاعت از حاکم اسلامی لازم و ضروری است. (۱) (۲)

و به آیه‌ی اطاعت یا اولی الامر اشاره می‌کند

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خدا را اطاعت کنید، و از پیامبر پیروی کرده و صاحبان امرتان را [که از خود شما هستند] اطاعت نمایید و اگر در چیزی اختلاف کنید آن را به خدا و پیامبر بازگردانید [یعنی به قرآن و سنت مراجعه کنید] اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید. این [کار] برای شما بهتر است و سرانجام نیکوتری دارد. آیا اندیشه و نگاه نکرده‌ای به کسانی که گمان می‌کنند به آنچه بر تو نازل شده و همچنین به آنچه پیش از تو نازل گشته ایمان دارند؟ اینها در عین این گمان می‌خواهند داوری اختلاف‌هایشان را به سرکشان عرضه کنند؛ در حالی که به آنها امر شده که طاغوت را انکار کنند و این در حالی است که شیطان می‌خواهد آنها را به گمراهی دور و درازی بکشاند.

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَ اطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا (نساء، ۵۹)
[أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَ مَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ] طاعت اسرار دارد
وَ قَدْ أَمَرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَ يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (نساء، ۶۰)

۱- اطاعت از خدا و پیامبر است.

۲- اطاعت از صاحبان امر است.

۳- برای حل اختلاف به قرآن و سنت پیامبر مراجعه شود.

۴- برای داوری باید طبق فرمان خدا و حق عمل کرد.

- در آیات ۵۹ و ۶۰ سوره نساء تدبر کنید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.
- ۱- با توجه به آیه ۵۹ چرا بعد از نام خدا و پیامبر ﷺ، نام اولی الامر ذکر شده است؟
 - ۲- در آیه ۶۰ منظور از کلمه «طاغوت» چیست؟
 - ۳- با تدبر در دو آیه مورد نظر، بنویسید کدام واژگان آنها به مسئله خلافت اشاره دارد.
 - ۴- تحقیق کنید که «اولوالامر» در کتب تفسیر چگونه تعریف شده است.
 - ۵- تحقیق کنید که دلیل آوردن (منکم) بعد از اولی الامر، چیست؟

گاهی سؤال می‌شود که آیا پس از رسول خدا ﷺ نیازی به حکومت اسلامی هست و آیا بدون وجود حکومت، احکام خداوند اجرا می‌شود؟

در جواب می‌گوییم: بله؛ با توجه به این امر مهم که دین در بی تأمین سعادت فرد و جامعه برای تمام عمر بشریت در این کره خاکی است و نظر به اینکه مقاصد و اهداف شریعت با یکدیگر ارتباط تنگاتنگ دارند می‌توان مهم‌ترین دلایل تشکیل حکومت اسلامی پس از رحلت پیامبر ﷺ را این گونه خلاصه کرد:

۱- اجرای احکام الهی

بدون تردید، عملی کردن احکام اجتماعی اسلام و اجرای دستورهای خداوند بدون تشکیل حکومت امکان‌پذیر نیست.

رسول الله ﷺ همان‌طور که برای اقامه نماز و زکات تلاش می‌کرد، حکومت اسلامی را نیز تشکیل داد. در سایه حکومتی مشروع به اهداف دین خدا جنبه عملی دهد و آنها را از حالت آرزو و فکر به مرحله عمل و اجرا در آورد. روشن است که بعد از ایشان هم احکام الهی باید اجرا شوند تا جاودانگی این راه پاک به شکل عملی تحقق پذیرد.

امروزه در غرب آزادی‌هایی به نام آزادی فردی چنان مقبولیت یافته‌اند که امنیت اجتماعی به خطر افتاده است. احکام فردی می‌تواند شامل چنین مواردی شود؛ مثلاً مستی، در ابتدا می‌تواند فقط حکمی فردی به حساب آید اما وقتی عربده‌کشی و بسیاری پیامدهای ناخوشایند دیگر دارد، از حالت حکم فردی خارج می‌شود. اعتیاد به مواد مخدر و اقدام به خودکشی یا خودآزاری هم می‌توانند از مصادیق و موارد احکام فردی باشند. در اسلام این گونه مسائل حتی در صورت فردی، روا نیستند و

در صورت ارتباط با حقوق دیگران، بیشتر منع می‌شوند.

می‌دانیم که دین اسلام مجموعه‌ای از احکام فردی و اجتماعی را در خود دارد و این احکام (به خصوص نوع اجتماعی آنها) بدون وجود حکومت، امکان اجرا ندارد. پرداخت زکات، رسیدن به

جفالی و

درست است

حقوق خانوادگی و مالی مردم و نیز جلوگیری از جرم و جنایت و مجازات متجاوزان به حقوق انسانها و برخورد صحیح با دزدان و اختلاسگران و... همه و همه به اقتدار نیاز دارد. برقراری این اقتدار بر عهده حکومت است. حکومت اسلامی با محتوا و ساختار مطلوبش، بهتر می تواند این نیازهای

انسانی را برطرف کند. ۲۲- تحقق اهداف والای اسلام در چارچوب قانون

اهداف والای اسلام، مثل عدالت و ترویج خیر و خوبی و جلوگیری از ناهنجاری های اجتماعی، اجرای احکام قضایی، اقتصادی و سیاسی به قانون نیازمند است. از طرف دیگر، قانون هم ادله و پشتوانه موجهی می خواهد و همه آنها به تکیه گاه محکمی نیاز دارد. این تکیه گاه محکم همان خلافت اسلامی است که با شورا و نظارت مردمی، دین خدا را به گونه ای مطلوب اجرا می کند.

۳- خوشبختی و خوشنودی همگان را وضع دهد (۵/۵)

حکومت دینی یک ویژگی دارد که با آن می تواند ناهنجاری های اجتماعی را بهتر از سایر حکومتها اصلاح کند و اوضاع را سر و سامان دهد. این ویژگی، تلاش برای تطبیق و اجرای دین است. خداوند رحمتی عمومی نسبت به تمام بندگان دارد و همه را به خیر و صلاح و سعادت دعوت می کند. گروهی این دعوت عمومی را می پذیرند و گروهی پذیرای آن نمی شوند، اما منتقدان و مخالفان دین هم می بینند که حقوقشان به بهترین وجه داده می شود. بنابراین، معتقدان با جان و دل و از سر ایمان حکومت را تقویت می کنند و غیر معتقدان هم با دیدن عدالت همگانی و سعادت جمعی، مجذوب حکومت اسلامی می شوند.

۲- بنای اسلام رفع سختی از زندگی انسان‌ها (به روش صحیح و شرعی) است (فقها این هدف والای دینی را رفع خَرَج می‌نامند).
 در صورت ممنوع دانستن پیوند اعضا، خَرَج و سختی را در زندگی انسان‌ها روا دانسته‌ایم و این با اهداف و مقاصد شریعت سازگار نیست.
 ۳- در نهایت، فقها براساس قاعده اضطرار^۱، پیوند عضو از مرده به زنده یا زنده به زنده را روا و جایز دانسته‌اند.

پاسخ به سؤالات شما

استفاده ما از شبکه‌های اجتماعی و اینترنت چه حکمی دارد؟
 بنا به نظر علمای معاصر، هر چه که در دنیای واقعی حرام است در دنیای مجازی نیز حرام است و استفاده و دیدن هر چه که در دنیای واقعی حلال است، در دنیای مجازی نیز حلال است.^۲

دانش تکمیلی

با دوستان خود مشورت کنید و ویژگی‌های دیگری را که برای حکومت اسلامی لازم است، مشخص نمایید.

اندیشه و تحقیق

۱- در آیه ۸۳ سوره نساء تفکر کنید و نکاتی را که درباره اولوالأمر به دست می‌آورید، استخراج کنید.

۲- از آیه‌های ۱۰۵ سوره نساء و ۴۸ سوره مائده چگونه می‌توان لزوم تشکیل حکومت اسلامی توسط پیامبر را استدلال کرد؟ آیه ۴۸ مائده در این آیه به سئل هر یوم به پیامبر آمده است که این آیه پیامبر را از خوردن گوشت حرام منع می‌کند. و این آیه را می‌توان به سئل هر یوم به پیامبر آمده است که این آیه پیامبر را از خوردن گوشت حرام منع می‌کند. و این آیه را می‌توان به سئل هر یوم به پیامبر آمده است که این آیه پیامبر را از خوردن گوشت حرام منع می‌کند.

۱- قاعده اضطرار یکی از قواعد مهم فقه اسلامی است. اصل قاعده این گونه است: الضرورات تبيح المحظورات؛ یعنی ضرورت‌ها و تنگناها امور نهی شده را روا می‌کنند. این قاعده از چند آیه و حدیث گرفته شده و خلاصه آن این است که گاهی نیاز و ضرورتی حیاتی یا مهم موجب می‌شود کاری که در شرایط عادی ممنوع است، روا گردد. خوردن گوشت حرام توسط فرد گرسنه‌ای که نزدیک به مرگ است، یکی از مصادیق این قاعده می‌باشد.

۲- به قول فقهای معاصر، كُلُّ مَا النَّظَرُ عَلَيْهِ فِي الْوَاقِعِ حَرَامٌ فَالنَّظَرُ إِلَيْهِ عَلَى شَأْنِهِ الْتِفَازٍ وَمَا شَابَهَا حَرَامٌ وَبِالْعَكْسِ.